

הכרעת הדין

הנקבל, תלמיד תואר שני בפקולטה לניהול, הואשם בכך כי ביום 7.10.23, היום בו בוצעו מעשי הטבח, החטיפה וההתעללות באזור עוטף עזה על ידי מחבלי חמאס ושותפיהם, הוא שיתף בעמוד הפייסבוק שלו שתי תמונות, האחת בשעות הבוקר והשנייה בשעות הצהריים. התמונה האחת היא תמונה של טנק צה"לי עליו עומד אדם המניף דגל פלסטין. מעל התמונה הזו הופיע הכיתוב באנגלית שתרגומו החופשי לעברית הוא "אללה תהיה עם גיבורינו, זה יום אותו נזכור כאשר השיחרור יושלם, בעזרת האל". על גבי התמונה מופיע טקסט בערבית שתרגומו האפשרי לעברית הוא כחלק מהתמונה: "אלוהים איתנו והניצחון קרוב". התמונה השניה היא של ג'יפ צבאי שעליו ולידו עומדים אנשים רבים המניפים את ידיהם בתנועות שמחה וניצחון. מעל התמונה השניה מופיע כיתוב באנגלית שתרגומו החופשי לעברית הוא "תמיד נזכור את היום הזה בו אנשינו ניצחו". על גבי התמונה מופיע טקסט בערבית שאחד מתרגומיו האפשריים הוא "בוקר של גבורה, מולדת". יש מחלוקת מסוימת בין הצדדים האם הטקסט באנגלית הוא תרגום של מקור בערבית, והאם תרגום זה שככל שנעשה על ידי מחשבי פייסבוק הוא מדויק, והאם התרגום של הכיתוב בערבית על גבי התמונות לעברית הוא מדויק. כפי שנראה בהמשך המחלוקת אינה מהותית להכרעת הדין.

את התהליך שהוביל להחלטה להעמיד לדין את הנקבל נעים באדר הסבירה בעדותה בפנינו מטעם הקבילה פרופסור נטע זיו, חברת סגל בפקולטה למשפטים וסגנית נשיא האוניברסיטה העומדת בראש יחידה באוניברסיטת תל אביב שנקראת "הנציבות לשוויון מגוון וקהילה". היחידה באמצעות צוות בו היו חברות שתי עורכות דין, אחת ערבייה והשנייה יהודייה, ובראשו עמדה סגנית הנשיא, טיפלה בתלונות ביחס ל-92 מקרים. התלונות סווגו על בסיס קריטריונים של תמיכה בטרור וגזענות, לשלוש קטגוריות: ירוק, כתום ואדום. לירוק סווגו מקרים בהם אין בסיס, מסיבות שונות, לתגובה כלשהי. לכתום סווגו מקרים בהם היה בסיס לתגובה שאינה משמעתית אלא היא יותר חינוכית באופייה. לאדום סווגו מקרים בהם הומלץ להעמיד

לדין משמעתי. רק שלושה מקרים, הנוכחי אחד מהם, הומלץ, לאחר קבלת התגובה של הנילון, להעמידו לדין משמעתי. הצוות סבר, לאחר בחינה השוואתית, כי כאן מדובר במקרה חמור במיוחד המצדיק העמדה לדין משמעתי. הקבילה האוניברסיטאית אימצה את ההמלצה והחליטה לפתוח בהליך משמעתי בו הואשם הסטודנט בעבירה של התנהגות שאינה הולמת סטודנט באוניברסיטת תל אביב עבירה על סעיף 29.10 לתקנון משמעת הסטודנטים.

כפי שצינו פרופסור זיו בעדותה, ובאי כוח הקבילה והנקבל במהלך הדיון ובסיכומיהם, מדובר בהעמדה לדין ראשונה על התבטאות ברשתות החברתיות. על פניו מדובר בהתבטאות מחוץ לתחומים הפיזיים של הקמפוס, בנושאים שאינם קשורים ישירות ללימודים באוניברסיטה ושלא יועדה לקוראים שקשורים לאוניברסיטה באופן ספציפי. על בסיס זה טענו ב"כ הנקבל כי סעיף 29.10 ותקנון המשמעת בכללותו אינו חל על המקרה ועל כן אין לממונה על המשמעת סמכות לפסוק בעניין. הם הוסיפו כי חוק זכויות הסטודנט כלל אינו מעניק לאוניברסיטה סמכות לקבוע הוראות משמעת ולהעמיד לדין ביחס להתנהגות מחוץ לאוניברסיטה ובנושאים שאינם קשורים ללימודים ולכן סעיף 29.10 בנוסחו הנוכחי חורג מהחוק המסמיך. לא ניתן להתייחס לטענות אלו באופן מופשט. עלינו לגשת קודם לעניין עצמו כדי להבין את העובדות, ההקשרים והפרשנויות.

סטודנטים חיים ופועלים ברשתות החברתיות כגון פייסבוק, אינסטגרם, טיקטוק וטוויטר (X). רשתות אלו פועלות במרחב הווירטואלי ולא הפיזי. גדרות האוניברסיטה אינן רלוונטיות עבור המשתמשים בהן. מה שסטודנט כותב או משתף בהן מתגלגל ברשתות בדרכים שונות, בגלל האפקט הרישתי וריבוי שיתופים, ומגיע אל מעבר לחברים הרשתיים המידיים שלו. הוא עשוי להתגלגל גם בין מי שאינם סטודנטים וגם בין מי שהינם סטודנטים, גם בקבוצות שאין להן כל קשר לאוניברסיטה, וגם בקבוצות שהוקמו לטובת החיים החברתיים והאקדמיים של קבוצות וקהילות סטודנטים. קבוצות מהסוג השני מוקמות בדרך כלל בווטסאפ. מה שמתחיל בפייסבוק ובאינסטגרם הכלליים מגיע גם לקבוצות סטודנטים בווטסאפ. קבוצות וקהילות כאלו מוקמות באופן ספונטני על ידי סטודנטים, בהתאם למנהגים שמקובלים בקרבם, ולא על ידי גורמים רשמיים באוניברסיטה. הגורמים הרשמיים מתקשרים עם סטודנטים בעיקר באמצעות המייל ומערכת המודל האוניברסיטאית.

סעיף 17 לחוק זכויות הסטודנט שנחקק בשנת 2007 קובע:

”מוסד יקבע ויפרסם, בכפוף להוראות חוק זה, כללי התנהגות המתייחסים להתנהגות מועמדים וסטודנטים בקשר עם לימודיהם במוסד, לרבות בזמן הלימודים ובתחומי המוסד, ובכלל זה במעונות הסטודנטים, ובהם תקנון משמעת והעונשים הצפויים בשל הפרת הכללים הקבועים בו”.

סעיף 29.10 לתקנון המשמעת סטודנטים שפורסם בשנת 2008 קובע:

”התנהגות שאינה הולמת את כבוד האוניברסיטה או מעמד של תלמיד, בין אם נעשתה בתחומי האוניברסיטה או מחוץ לה ובין אם נעשתה עקב או בקשר למעמד של תלמיד או לפעילות בקמפוס, הן במישרין והן בעקיפין”

הרשתות החברתיות היו בחיתוליהן בעת קבלת החוק והתקנון לפני למעלה מ-15 שנים. התופעה שתיארתי למעלה לא התקיימה בעת ניסוחם והלכה והתגברה בשנים האחרונות. מדוע ההעמדות הראשונות לדין משמעתי התרחשו רק עכשיו? האם זה נובע משינוי מדיניות העמדה לדין, מפרשנות חדשה של תקנון המשמעת או משינוי מציאות? התשובה כפי שעולה מעדותה של פרופסור זיו היא בעיקר שינוי מציאות. האוניברסיטה ניסתה במשך מספר שנים להחזיק בעמדה שמה שקורה ברשתות החברתיות אינו קשור אליה, תוך היאחזות בנימוק הפורמאלי שלא מדובר בפלטפורמות, קהילות וקבוצות שהאוניברסיטה הקימה ומפקחת עליהן. כפי שהעידה פרופסור זיו, בשנים האחרונות, ובעיקר במהלך אירועי שומר חומות במאי 2021, מצאה האוניברסיטה את עצמה נדרשת לנושא יותר ויותר עקב פניות של סטודנטים. בהתייעצויות משפטיות פנימיות באותו זמן הגיעו הגורמים הרלוונטיים באוניברסיטה, כפי שהעידה פרופ' זיו, למסקנה כי בסמכותם להעמיד לדין על בסיס סעיף 29.10 וחוק זכויות הסטודנט, על התבטאויות ברשתות החברתיות. מתקפת השביעי באוקטובר היוותה קפיצת מדרגה גדולה נוספת במציאות של חיינו בישראל, גם בהיקף הפגיעה הישירה בסטודנטים ובמשפחותיהם-אלו שגרים בישובים שהותקפו, שהיו במסיבות בעוטף, ששירתו בצה"ל בסדיר ובמילואים, ושהיו תחת התקפה של טילים ורקטות. במתקפה זו נרצחו ונחטפו עשרות הורים, ילדים, אחים ובני זוג של סטודנטים, חברי סגל אקדמי וחברי סגל מנהלי, וגם סטודנטים של אוניברסיטת תל אביב. האוניברסיטה הקימה דף זיכרון בו מנויים חללי קהילת האוניברסיטה וביצעה פעולות הנצחה לזכרם, לרבות ממש בימים אלו בטקסי יום הזיכרון של האוניברסיטה ושל הפקולטות שנערכים בהשתתפות משפחות חללי הטבח מקהילת האוניברסיטה. חלק גדול מהסטודנטים הכירו באופן אישי מישהו שנרצח, נחטף נפצע או איבד את ביתו. היתה קפיצת מדרגה בעוצמת ההתבטאויות ברשתות בארץ ובעולם. סטודנטים התאבלו, פחדו, כעסו

וכאבו. באופן טבעי גם היתה קפיצה בבקשות ההתערבות מצד סטודנטים שנפגעו מהתבטאויות חבריהם ללימודים בעיקר ברשתות החברתיות.

לטעון שהמשפט בכלל, והדין המשמעותי של אוניברסיטת תל אביב בפרט, לא יכולים להגיב למצב החדש של פרסום על ידי תלמידים ברשתות החברתיות שמגיע לידיעת תלמידים אחרים, ואם יגיבו תהיה בכך משום פגיעה בעיקרון החוקיות, רק כי אין תקדימים, או כי אין מקום לפרשנות חדשה ויישום שונה, זו תפיסה מאד רזה, שמרנית ומוטעית של תפקיד המשפט בחברה.

בבואי ליישם את העובדות כפי שהתבררו בפני על הסעיף הרלוונטי אני מסיק כי הפרשנות הראויה של סעיף 29.10 לתקנון הקובעת "בין אם נעשתה בתחומי האוניברסיטה או מחוץ לה ובין אם נעשתה עקב או בקשר למעמד של תלמיד או לפעילות בקמפוס, הן במישרין והן בעקיפין" (ההדגשות שלי) אינה מחריגה שיתוף ברשתות החברתיות מתחולת הסעיף רק משום שהשיתוף לא התבצע בתחומי הקמפוס ומשום שקבוצת החברים המיידית של הנקבל לא כוללת רק סטודנטים באוניברסיטה אלא בעיקר אחרים, ושרוב הסטודנטים שלומדים איתו אינם חברי רשת מיידיים שלו. פרשנות כזו אינה עומדת בסתירה לסעיף 17 של חוק זכויות הסטודנט הקובע כי האוניברסיטה מוסמכות לקבוע: "כללי התנהגות המתייחסים להתנהגות מועמדים וסטודנטים בקשר עם לימודיהם במוסד, לרבות בזמן הלימודים ובתחומי המוסד" (ההדגשות שלי). פרשנות מילולית ותכליתית של הסעיף מעלה כי אין מניעה שהאוניברסיטה תתייחס חינוכית ומשמעתית להתבטאויות במרחב הווירטואלי המשפיעות על קהילת הסטודנטים. לכן אין בסיס לטענה כי אין לי סמכות להיכנס לגופם של דברים ולבחון האם התנהגות הנקבל אינה הולמת את מעמדו כתלמיד ואת כבוד האוניברסיטה.

לגירסת הקבילה הפרסום מתייחס לאירועי 7.10 כהישגים היסטוריים המבוצעים בידי גיבורים ומקרבים את הניצחון. הפרסום "חוגג" מעשים אלה ומספק להם הצדקה אידאולוגית. השימוש במונחי "ניצחון" משמעו - פרסום אודות מאבק, במסגרתו ממקם עצמו הנקבל בצד של חמאס שאנשיו הם "אנשינו", גיבוריו הם "גיבורנו" והישגיו מעידים כי אלוהים "איתנו". לפי הקבילה פרסום תמיכה בביצוע שיטתי של פשעים כנגד האנושות שבוצעו על ידי ארגון הדוגל בהשמדת מדינת ישראל – מהווה הפרה של תקנון המשמעת של הסטודנטים באוניברסיטת תל אביב; חותר תחת היכולת הבסיסית ביותר לקיים קהילת למידה ומחקר אקדמית, ולאוניברסיטה יש סמכות לנקוט בהליכי משמעת בגין פרסום כגון ויש מקום להרשיע את הנקבל

בעבירה של התנהגות שאינה הולמת תלמיד. יש מקרים בהם תלמידים מבקשים את התערבות האוניברסיטה כדי למנוע ביטוי של דעה פוליטית או אקדמית שהם מתנגדים לה או סבורים שאינה לגיטימית. הבסיס להחלטת הקבילה על הגשת הקובלנה ובקשת ההרשעה בדין כאן אינו הבעת דעות פוליטיות ברשת החברתית אלא מה שנראה כהבעת שמחה ברשתות החברתיות על ביצוע טבח, חטיפה, כיבוש ישובים ופעולות אלימות נוספות ברמה חסרת תקדים כלפי מדינת ישראל, יישוביה ואזרחיה, לרבות חברי קהילות האוניברסיטה, ואולי גם עידוד של ביצוע פעולות דומות נוספות, באופן שפוגע בחברי קהילות האוניברסיטה ופוגע בתפקוד של הקהילות האלו כקהילות של הוראה ולימוד.

הנקבל בעדותו הציע פרשנויות לא אלימות לתמונות ולטקסטים שהעלה, הסביר את מצבו הסובייקטיבי באותו בוקר בו היה טרוד כולו בניסיון לסייע לאביו לעבור לירדן עקב פטירת דודתו למרות חסימת מעברי הגבול, ואת מידת המודעות המוגבלת שלו לאירועי היום ולתוכן ומשמעות הפוסטים ששיתף. הנקבל סיפר על עמדותיו הפוליטיות התומכות בעצמאות פלסטינית והסרת המצור על עזה, אך מתנגדות לשימוש באלימות ומתנגדות לחמאס. מנגד, באי כוח הקבילה הציפו וחידדו בחקירתם הנגדית ובסיכומיהם סתירות וכשלים בפרשנות שנתן הנקבל החלק הגרפי והטקסטואלי של הפוסטים, טענה שהסברי הנקבל לגבי ידיעותיו, תשומת הלב שהקדיש לשיתוף ועיסוקיו ביום השביעי לאוקטובר אינם סבירים ואינם משכנעים, והדגישה גירסאות כבושות והצגה מאוחרת ומשתנה של גירסאות.

אילו היה הנקבל תלמיד פעיל ושותף מלא לקהילת הסטודנטים הלומדים של התוכנית שלו לתואר שני במנהל עסקים, בשלב פרסום הפוסט הייתי נדרש להכריע במחלוקת זו בין באי כוח הקבילה והנקבל. אולם, הנקודה המכרעת במקרה הנוכחי היא שהנקבל השלים את תכנית הלימודים וסיים את לימודיו באוניברסיטה לפני ה-7.10.2023, מועד האירועים המזעזעים ומועד פרסום הפוסטים שלו בפייסבוק. כפי שעולה מעדותו, נעים באדר קיבל את הציון במבחן האחרון לתואר ביום 3.10.24. ביום הטבח והפרסום של הפוסט באדר אמנם היה עדיין רשום כסטודנט. אך רישום זה היה אדמיניסטרטיבי בלבד עד שתוסדר זכאותו המינהלית לתואר והוא יקבל בפועל את הדיפלומה. העבירה המיוחסת לנקבל היא של התנהגות שאינה הולמת לתלמיד. ביום פרסום הפוסט הנקבל לא היה לתמיד פעיל וגם לא חבר פעיל בקהילת התכנית, הפקולטה והאוניברסיטה. הוא לא היה צפוי לשבת בכיתה עם תלמידים אחרים, לשאול שאלות, להשתתף בדיונים, להגיש מטלות שיצריכו בדיקה או לעבוד במשותף עם עמיתים לספסל הלימודים על עבודות ופרויקטים. הרציונאל של הפעלת הדין

המשמעותי להבדיל מהדין הכללי של המדינה, הפלילי והחוקתי, הוא היות הנקבל תלמיד פעיל באוניברסיטה שמצופה ממנו להיות שותף לצד תלמידים אחרים בקהילת הלומדים של האוניברסיטה. העונש האפקטיבי היחיד שניתן היה לבקש לגזור בשלב זה הוא עיכוב של מתן תעודה או אישור לפי סעיף 30.5 לתקנון המשמעת סטודנטים. אין אפקטיביות בשלב שלאחר השלמת הלימודים לעונש של הרחקה מהלימודים או ממתקני האוניברסיטה. מניעת אישורים מתלמיד שסיים לימודיו לא מקדמת את התכלית של הפעלת סעיף 29.10 לתקנון המשמעת של הגנה על תפקוד קהילת הלומדים באוניברסיטה ועל היכולת לקיים שיח הוראתי ומחקרי במסגרתה. עיכוב הדיפלומה של הנקבל בתוכנית משותפת בה עמד הנקבל בהצלחה בכל הדרישות האקדמיות על ידי אחת השותפות לתוכנית, אוניברסיטת תל אביב, גם לא בהכרח תואמת את תקנון המשמעת והמדיניות של השותפה האחרת לתוכנית אוניברסיטת נורת'וסטרן.

בהערת אגב אוסיף, כפי שפסקתי בהכרעת דין אחרת בתיק ד 4-2023, כי סעיף 24 לחוק המאבק בטרור אינו חזות הכול בהכרעה האם הנקבל עבר על תקנון המשמעת. תפקידי הוא לקבוע האם הנקבל עבר כתלמיד עבירה על סעיף 29.10 של התנהגות שאינה הולמת את כבוד האוניברסיטה או את מעמדו של הנקבל כתלמיד ותפקיד זה אינו מחייב אותי להיצמד לסעיף 24 לחוק המאבק בטרור. תלמיד יכול לבצע עבירת משמעת גם מבלי שהדבר עולה כדי עבירה פלילית. תלמיד יכול לבצע עבירה פלילית מבלי שהדבר יהווה גם עבירת משמעת. כאשר תלמיד שסיים לימודיו לא מורשע, בשל כך, בעבירת משמעת אין זה אומר שלא ביצע עבירה פלילית, ואין זה מתפקידי לבחון האם ביצע עבירה פלילית. ערכאת המשמעת הנוכחית כמו גם אוניברסיטת תל אביב אינה מופקדת על אכיפת הדין הפלילי לעניין המאבק בטרור למרות שיש מי שקורה לה לעשות זאת. חלק משאלות שבמחלוקת בתיק זה עשויות להיות רלוונטיות ככל שרשויות האכיפה של מדינת ישראל יחליטו לבחון את השיתופים לנוכח חוק המאבק בטרור. להליך המשמעת תכליות אחרות מאלו של ההליך הפלילי. להליך המשמעת לא נלוות פעולות חקירה משטרתיות ולא ליווי של מערך הפרקליטות והיעוץ המשפטי לממשלה. בהליך זה אין לנקבל את מלוא ההגנות לפני ותוך כדי ההליך המשפטי, בהיבט הפרוצדורלי ובהיבט הראייתי שיש בדין הפלילי. הנקבל המשמעותי גם לא צפוי לענישה בסנקציות פליליות כגון שלילת חירות. תפקיד האוניברסיטה הוא להגן על הסטודנטים כפרטים, על קהילת הלומדים ועל עצמה כמוסד באופן שיקדם את מטרותיה בתחום ההוראה והמחקר וכאמור לא לאכוף את הדין הפלילי ככזה. החובה של האוניברסיטה כאשר יש חשש לכאורה לביצוע עבירה פלילית היא לידע את הייעוץ המשפטי לממשלה, וזאת לפי סעיף 39

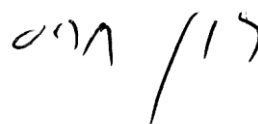
לתקנון המשמעת ולהנחיות פרקליטות המדינה. למיטב ידיעתי כבר בוצע על ידי הקבילה והמזכירות האקדמית.

עוד אעיר כי הנקבל הוא תושב שכס ברשות הפלסטינית ולכן מתעוררת השאלה מי הן רשויות האכיפה הרלוונטיות ואיזה דין טריטוריאלי חל על השיתופים שלו. איני נדרש להיכנס לנושא זה. לסיום אעיר כי התכנית בה למד הנקבל משותפת לאוניברסיטת תל אביב ואוניברסיטת נורת'ווסטרן. בעדותו התייחס הנקבל ל codes of honor (ברבים) שקיבל משתי האוניברסיטאות. איני מופקד על יישום קוד ההתנהגות ותקנון המשמעת של אוניברסיטת נורת'ווסטרן ואיני נדרש להתייחס אליו.

על בסיס הדיון שלעיל, ומשום שהנקבל כבר לא היה תלמיד פעיל באוניברסיטה ביום 7.10.23, אני מחליט בזה לזכות את הנקבל מהאישום בעבירה על סעיף 29.10 לתקנון המשמעת סטודנטים של אוניברסיטת תל אביב, עבירה של התנהגות שאינה הולמת את כבוד האוניברסיטה או המעמד של תלמיד.

ניתן ביום 15.5.2024 בהעדר הנקבל ובאי כוח הצדדים.

הכרעת הדין תפורסם ללא ציון שם הנקבל.

פרופ' רון חריס

סגן הממונה על המשמעת